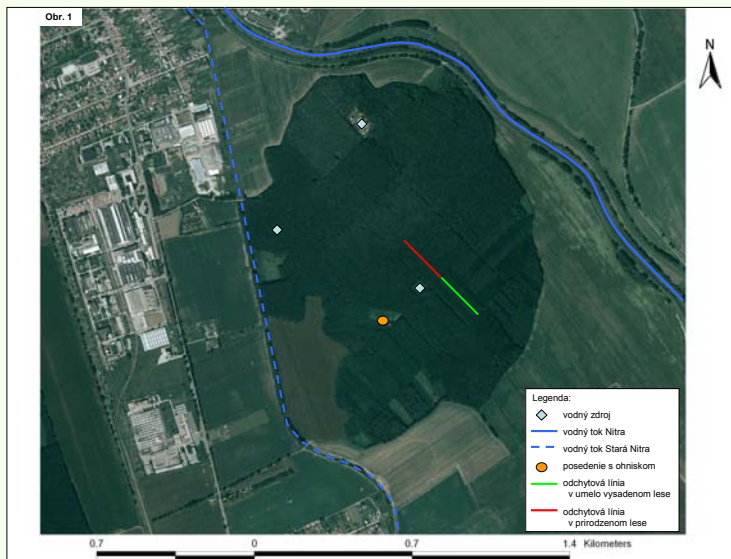

METODICKO-ANALYTICKÉ HODNOTENIE EURÓPSKY VYZNAMNÉHO BIOTOPU DVORČIANSKY LES (NITRIANSKA PAHORKATINA)

IVAN BALÁŽ, VIERA VANKOVÁ, JAROSLAV KOŠTÁL

ÚVOD

Dvorčiansky les s 38 parcelami a výmerou 145,22 ha sa nachádza v katastrálnom území Dolné Krškany v okrese Nitra (obr. 1). Na územie sa vzťahuje 3. stupeň ochrany a je zaradené podľa Výnosu MZP SR č. 3/2004-5 do zoznamu území európskeho významu pod identifikačným kódom SKUEV0176. Dôvodom zaradenia bola ochrana dubovo-brestovo-jaseňových nížinných lužných lesov (jednotka 91F0) a dubovo-hrabových lesov panónskych (jednotka 91G0, obr. 2). Územie spadá do mapovacieho kvadrátu Databanky fauny Slovenska 7774B. Je súčasťou intenzívne využívaného poľnohospodárskej krajiny.

Ochroznosť a využívanie pôdneho fondu
Vegetácia je ochroznosť nesprávnym hospodárením, pretože porasty duba potrebujú špecifické podmienky na prirodzenú obnovu. Ďalšie ochroznosť vyplýva zo samotného výskytu lokality v intenzívne využívaných pahorkatinnej oblasti a z expanzívneho rozširovania agáta (obr. 3). Koryto vodného toku Staréj Nitry bolo zregulované (obr. 4), čím sa narušil vodný režim pôd a následne došlo k zmene druhového zloženia bioty. Druhové zloženie rastlinstva ovplyvňuje umelá výsadba duba (*Quercus robur*, obr. 5) a jaseňa (*Fraxinus excelsior*). Po vytažení dreva zostávajú zvyšky drevnej hmoty priamo na lokalite (obr. 6). Sú tu vybudované vodné zdroje, ktorých ochranné pásma nie sú uzatvorené a udržiavané (obr. 7). V rozpore so zákonom je vybudovanie poseďenia s táboňskom, čo je na území s tretím stupňom ochrany zakázané (obr. 8). Tento zákaz neplatí na pohyb v súvislosti s obhospodarovaním pozemku a výkonom práva poľovníctva. Zabezpečená je starostlivosť o maľu a veľkú poľnú zver (obr. 9, 10).

ANALÝZA HODNOTENÉHO ÚZEMIA

Abiotické pomery

Územie sa nachádza na kvartérnych usadených horninách alúvia rieky Nitry. Prevládajúce zloženie tvoria neogénne sedimenty ako íly, prachy, piesky, štrky z obdobia pliocénu (dák – roman). Reliéf je tvorený rovinami a nivami so sklonom do 1°. Geomorfologicky patrí do Nitrianskej nivy. Z hľadiska klimatického je to teplý, suchý oksok s miernou zimou. Priemerná ročná teplota je 9-10°C, priemerný ročný úhrn zrážok je 50 mm. Hydrologicky územie patrí do povodia rieky Nitry, leží v zovretí rieky Nitry a upraveného toku Staréj Nitry. Z pôdných typov sú najviac rozšírené hnedozem, černoziem, fluvizem, čiernica, z pôdných druhov piesočnato-hlinité a hlinité pôdy, neskalnaté až slabo skalnaté (KOLEKTÍV 2002).

ROZHRANIE LES – POĽNOHOSPODÁRSKA KRAJINA

Kontaktná zóna medzi lesným ekosystémom (Dvorčiansky les) a agroecotónom (poľnohospodárska pôda) má charakter ekotónu. Kontaktná (hraničná) zóna sa vyznačuje zvýšenou biodiverzitou (obr. 11, 12). Biodiverzita kontaktné zóny je závislá od indexu heterogenity okraja, ktorý súvisí s dĺžkou a tvarom hraničnej zóny.

Biôtické pomery

Z fyto geografického hľadiska patrí lokalita do dubovej zóny, nižnej podzóny, pahorkatinnej oblasti Nitrianskej pahorkatiny, Záluzianskej pahorkatiny (Plesník 2002). Zoogeograficky sú podľa JEDLIČKA & KALVODOVEJ (2002) zastúpené: terestrický biocyklus (provincia stepí, panónsky úsek) a limnický biocyklus (pontokaspická provincia, podunajský okres, stredoslovenská časť).

Vegetačné pomery Dvorčianskeho lesa

K typickým druhom dubovo-brestovo-jaseňových nížinných lužných lesov Dvorčianskeho lesa patria: dub letný (*Quercus robur*), jaseň štíhly (*Fraxinus excelsior*), jaseň úzkolistý (*Fraxinus angustifolia*), brest hrabolistý (*Ulmus minor*), brest vŕzový (*Ulmus laevis*), baza čierna (*Sambucus nigra*), kalina obyčajná (*Viburnum opulus*), plamienok plotný (*Clematis vitalba*). Bylinný podrost tvoria druhy: chochlačka dutá (*Corydalis cava*) – dominantna, blyskáč cibulkonosný (*Ficaria bulbifera*), cesnáčka lekárska (*Alliaria petiolata*), čerčák peniažtekový (*Lysimachia nummularia*), sneženica jarná (*Galanthus nivalis*), čarovník parížsky (*Circaea lutetiana*), lípkavec obyčajný (*Galium aparine*), pŕhľava dvojdomá (*Urtica dioica*), áron alpský (*Arum alpinum*), hluchavka škvrnitá (*Lamium maculatum*), pakost smradlavý (*Geranium robertianum*), zádušník brečtanovitý (*Glechoma hederacea*), trebulka lesná (*Anthriscus sylvestris*). Z invázných rastlín tvorí miestami dominantu bylinného podrastu netýkavka malokvetá (*Impatiens parviflora*). Dubovo-hrabové lesy panónske sú v Dvorčianskom lese tvorené dubom cerovým (*Quercus cerris*), dubom letným (*Quercus robur*), dubom zimným (*Quercus petraea*), javorom poľným (*Acer campestre*), hrabom obyčajným (*Carpinus betulus*), lipou veľkolistou (*Tilia platyphyllos*), bršlenom európskym (*Euonymus europaeus*), hlohom jednosemenným (*Crataegus monogyna*), rešetliakom prečističím (*Rhamnus cathartica*). Bylinný podrost tvoria mednička jednotkvá (*Melica uniflora*) – dominantna, bažanka trvác (*Mercurialis perennis*) – dominantna, konvalinka voňavá (*Convallaria majalis*), kokorík širokolistý (*Polygonatum latifolium*), krkoška mámivá (*Chaerophyllum temulum*), vetemík žltokostlý (*Isopyrum thalictroides*), veternica iskernikovitá (*Anemone ranunculoides*).

NÁMETY NA VÝSKUM

Na základe vypracovaných analýz sme vytýpovali niekoľko okruhov ďalšieho výskumu riešeného územia:

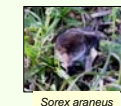
- fyzikálno-chemický rozbor pôdy,
- vymedzenie väzby vybraných skupín živočíšstva na zastúpené typy biotopov,
- komparácia prirodzeného a umelo vytvoreného lesného biotopu,
- vypracovanie zásad, regulatívov a limitov – základných princípov poľnohospodárskej výroby v kontaktnéj zóne,
- výpočet indexu heterogenity kontaktnéj zóny.

SÚHRN

Skúmaná lokalita Dvorčiansky les, s tretím stupňom ochrany, je zaradená do národného zoznamu území európskeho významu. Zastúpené sú dva typy biotopov: Riparian mixed forests of *Quercus robur*, *Ulmus laevis* and *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* or *Fraxinus angustifolia*, along the great rivers (*Ulmion minoris*); Vypracovali sme analýzy abiotických, biôtických pomerov. Vytýpovali sme činnosti ohrozujúce skúmané biotopy. Na základe vypracovaných analýz sme navrhli niekoľko okruhov ďalšieho výskumu riešeného územia so zameraním na zastúpené dva biotopy a ich vplyv na výskyt fauny. Upozornili sme na heterogenitu kontaktnéj zóny.

VÝSKUM DROBNÝCH CIACVOC V DVORČIANSKOM LESE

Drobné cicavce sa odchyťávajú líniovou metódou kladenia živočných pascí (20 pascí na líniu v 5 až 7 m odstupoch). Pasce sú exponované 4 dni a kontrolované každých 6 hodín. Ako doplnkovú metódu využívame zemné pasce (na každú líniu 5 zemných pascí). Odchytené jedince sa determinujú, určuje sa pohľadie a meria sa hmotnosť tela (prip. dĺžka tela, chvosta a zadnej labky). Sledujeme tieto populačno-cenologické ukazovatele: dominancia, frekvencia výskytu, Shannon-Weaverov index diverzity, druhová vyrovnanosť, relatívna denzita drobných cicavcov vyjadrená počtom úlovkov na 100 pascí/noci. Pre zistenie populačno-cenologických ukazovateľov a habitatových preferencií druhov sa v ďalšej etape výskumu sledujú tieto environmentálne premenné: ročné obdobie; aktuálne počasie; typ vegetácie (rastlinné druhy), v ktorom je pasca inštalovaná. Ambros, Kováčik a Stollmann odchyťom v roku 1982 zistili 8 druhov: *Apodemus flavicollis* (Melchior, 1834), *Apodemus microps* Kratochvíl et Rosický, 1952, *Apodemus sylvaticus* (Linnaeus, 1758), *Clethrionomys glareolus* (Schreber, 1780), *Crocidura leucodon*, *Crocidura suaveolens* (Pallas, 1811), *Pitymys subterranea* (de Sélys Long-champs, 1835), *Sorex araneus* Linnaeus, 1758. V roku 2004 sme odchyťom potvrdili prítomnosť 3 druhov *Apodemus flavicollis*, *Apodemus sylvaticus*, *Clethrionomys glareolus*, hmyzožravce sme na rozdiel od DUDÍČKA, ŠTOLLMANNNA & AMBROSA (1993) nepotvrdili. Až tieto autori uvádzajú nízky podiel hmyzožravcov (5,6%) a prítomnosť stepných prvkov (*C. leucodon*, *A. microps*), čo svedčí o devastácii a zostepňovaní lužných polí.

Tento príspevok bol spracovaný v rámci riešenia projektu VEGA 1/1277/04 Ekologické hodnotenie diverzity a biodiverzity Nitry a okolia.

Kontakt: Mgr. Ivan Baláž, PhD., Ing. Viera Vanková, PhD., Mgr. Jaroslav Košťál, Katedra ekológie a environmentalistiky, FPV UKF v Nitre, Tr. A. Hlinku 1, 949 74 Nitra, e-mail: ibalaz@pobox.sk, vankova@ukf.sk, kostalj@pobox.sk

